

переформатування відповідно до динаміки балансу сил між ресурсозабезпеченими угрупованнями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Воронянський, О. В. Проблема формування політичних інститутів у контексті конкурентної боротьби еліт / О. В. Воронянський // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології. – 2012. – № 1013, вип. 21. – С. 75-79.
2. Воронянський О. Національна еліта сучасної України: проблема визначення // Українознавчий альманах. 2012. Вип. 8. С. 205–207.
3. Національний суверенітет та національне самовизначення: питання теорії та український досвід // Колісник В. П. Національно-етнічні відносини в Україні: теоретичні засади та конституційно-правові аспекти. – Х., 2003. – С. 53–87.
4. Воронянський О.В. Політологія: підручник / [Воронянський О. В., Куліщенко Т. Ю., Скубій І.В.]; Харків. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. Петра Василенка. Харків : ХНТУСГ ім. Петра Василенка, 2017. - 180с.

Бережна Н. М., аспірантка

Науковий керівник:

к. і. н., доц. О. С. Гончарова

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди*

СТВОРЕННЯ МЕРЕЖІ ЄВРЕЙСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ХАРКОВА (1989–2020 РОКИ)

У нинішніх умовах, які характеризуються значними і динамічними зрушеннями в політичній, економічній та соціальній сферах України, відбувається конституювання національних меншин як структурних компонентів суспільства, зростає рівень самоідентифікації представників різних національностей. При цьому етнічні спільноти беруть активну участь у політичному та громадському житті країни в якості як об'єкту, так і суб'єкту: в першому випадку їхнє існування апріорі регламентується характером наявних міжетнічних взаємин та відповідною державною політикою, в іншому – простежується їхній безпосередній вплив на формування політико-правової системи держави. У цьому контексті виникає нагальна потреба наукової оцінки рівня етнічної самосвідомості і самоорганізації єврейської спільноти Харкова, що становила, за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р., 0,4 % його мешканців.

Формування етнополітики незалежної України та відродження національно-культурного життя чисельних етнічних спільнот Харкова, в тому числі й єврейської привертало увагу сучасних дослідників. Зокрема можна виділити роботу колективу авторів «Харьков многонациональный», де багато уваги приділено становленню ряду організаційних структур євреїв Харкова. Побіжно питань національно-культурного життя євреїв міста торкаються в своїх дослідженнях В. Карнацевич [2] та Е. Котляр [4]. У той же час

поза увагою дослідників залишилися окремі проблеми розбудови організаційних структур єврейської спільноти.

Від кінця 1980-х років євреї України здійснили ряд кроків з метою самоорганізації і піднесення національної самосвідомості етносу. Одним з проявів цього було створення національно-культурних товариств, які об'єднали людей з метою відродження національних традицій та культури. Досить влучну характеристику національно-культурного об'єднання запропонував Е. Архипенко: «Національно-культурний центр – це соціальний інститут, що репрезентує один із механізмів культурно-національної автономії і новий тип культурно-дозвільної організації, що ставить перед собою завдання культурної консолідації певного етносу, відродження, розвитку і популяризації національної духовної культури у всіх її проявах» [1, с. 9]. Створення національно-культурних об'єднань дало можливість представникам єврейської спільноти міста найбільш повно реалізувати право на вивчення історії свого народу, своєї етнічної культури, мови, традицій, що за важких економічних умов держава не завжди може забезпечити.

Серед основних функцій національно-культурних об'єднань дослідники виділяють: інтеграційні, що виявляються у встановленні контактів між людьми, які належать до тієї ж національної культури; творчі, що включають активізацію художньої діяльності в освоєнні і розвитку національної художньої традиції; просвітницькі, пов'язані з пробудженням і розвитком інтересів і потребу сфері національної мови, історії, традицій і звичаїв; виховні, спрямовані на вирішення проблем подолання відчуженості особистості, її соціалізації, підвищення морального рівня членів національного об'єднання [1, с. 9]. Всі функції є досить вдало змогли реалізувати єврейські національно-культурні товариства міста Харкова.

Проаналізувавши статuti різних національно-культурних організацій єврейської меншин міста, ми можемо виділити як загальні, так і специфічні напрями їх діяльності.

Серед загальних напрямів можна виділити такі, як: створення національних культурних центрів, національних шкіл, дитячих садків, ясел, навчальних закладів з викладанням національною мовою; організація лекцій, бесід, зустрічей з видатними діячами національної культури; сприяння відродженню та поширенню національної культури, народних традицій, ремесел, звичаїв та обрядів; вивчення та популяризація історії свого етносу в Україні; відбудова пам'ятників та інших свідчень їх національної та духовної культури; розвиток духовності та релігії; охорона та збереження будівель та споруд, що мають національно-історичну, культову або іншу культурну значимість, місць захоронення; організація і проведення культурно-масових заходів, концертів, фестивалів, конкурсів, зустрічей, організація та участь у міжнародних (неурядових) конференціях,

симпозіумах, семінарах та інших суспільно–політичних заходах; сприяння відродженню релігійних общин своєї національності; розширення та зміцнення зв'язків з національними громадськими організаціями та релігійними общинами як в Україні, так і в країні, що є батьківщиною даного етносу, тобто Ізраїлі; виконання представницьких функцій для захисту інтересів своєї національної меншини в органах влади місцевого рівня; заснування засобів масової інформації та поширення інформації про свою діяльність, у тому числі шляхом організації та проведення спеціалізованих теле- та радіопрограм, створення і поширення кіно-, відео-, аудіо- продукції тощо [5, с. 185].

Реалізацію цих функцій у 1989 р. почало забезпечувати Харківське товариство єврейської культури, яке видавало майже від початку його створення, з метою охоплення якнайширшого кола осіб єврейської національності міста, газету «Бенсиах – Собеседник» (редактор – Ю. Ляховицький) [4, с. 15]. Зі встановленням незалежності України (1991 р.) стали діяти Асоціація друзів єврейської культури (в її рамках видається газета «Шалом», редактор П. Сокальський), єврейський клуб, єврейська бібліотека, лекторій. Починає працювати єврейський музичний театр (режисер – Ф. Чемеровецький), спортивне товариство «Маккабі» (керівник – М. Білостоцький). На місцевому телебаченні в 1990-і рр. виходив цикл єврейських передач «Менора» (ведуча Елеонора Слуцька, нині в Ізраїлі) [2, с. 154]. Робота етнонаціональних товариств стала більш ефективною зі створенням у 2001 році Харківської обласної об'єднаної єврейської громади (ХООЄГ), яка на сьогоднішній день об'єднує 30 тис. членів. Вона включила в себе вже діючі організації та сприяла створенню нових. Робота з підростаючим поколінням концентрується в єврейській загальноосвітній школі № 170 (директор Шойхет Григорій Йосипович); єврейському дитячому садку № 140 (завідувач - Забицька Марина Євгенівна); школі-ліцеї «Шаалавим» (директор – Перський Євген Єфроїмович); Єврейському студентському культурному центрі «Гілель» (керівник – Потоцька Юлія Володимирівна); довгий час в місті діяла філія Міжнародного Соломонового університету (ректор – Елькін Борис Соломонович). Культурно-освітня робота з дорослими зосереджена в Народному університеті єврейської культури (очолюють – Дубовіс Григорій Олександрович; Сирицька Тетяна Антонівна); Асоціації діячів та друзів єврейської культури ХАДДЕК (керівники – Сокольський Павло Петрович; Данович Олександр Григорович); Єврейському культурному центрі «Бейт Дан» (директор – Майстренко Жанна Яковлівна); міському єврейському лекторії «Гаскала» (директор – Меліковський Іля Григорович); Східно-українській міжрегіональній організації «Тарбут-Лаам» (організатори – Дубовіс Григорій Олександрович; Сирицька Тетяна Антонівна; Шахновський Лев Ельхамонович; Августевич Веніамін Іліч). Велику

увагу єврейські організації надають благодійницькій діяльності. Зокрема, основним напрямом роботи: допомога людям похилого віку, підтримка сімей та дітей, розвиток єврейської спільноти, є для центру «Джойнт» (Файнгольд Джордж); Харківського обласного благодійного фонду «Маалот-Хесед» (Мурашковський Борис Михайлович; Долгін Святослав Львович); Жіночого єврейського клубу милосердя «Малка» (Капелюшник Марія Львівна). Діє в місті й Міська рада євреїв-ветеранів війни й супротиву (керівник – Храковський І. Л.) [3].

Відродження національно культурного життя етнічних меншин сприяло активізації релігійного життя. Представники єврейського етносу, в основному, сповідують іудаїзм. То ж не дивно, що починаючи з 1990-х років в Харкові постав цілий ряд організацій релігійного спрямування: Релігійна ортодоксальна організація (Фукс Олександр Борисович); Іудейська релігійна община міста (Сокольський Павло Петрович; Данович Олександр Григорович); Община ліберального напрямку іудаїзму (Ходос Едуард Давидович); Община ортодоксального іудаїзму «Хабад» (Кагановський Олександр Борисович); Община прогресивного іудаїзму (Ставич М.Е.). Діє в місті з 1990 р. Синагога общини Хабад (Моше Москович). Сьогодні вона стала головним духовним та культурним центром для євреїв міста Харкова [3].

До специфічних напрямів діяльності, єврейських національно-культурних об'єднань ми можемо віднести ті, що пов'язані з вшануванням жертв Голокосту. Це: Громадська організація колишніх в'язнів гетто й концтаборів, християн-спасителів (Щербова Олена Ісааківна); Обласний комітет «Дробицький Яр» (Леонідов Леонід Петрович); Міський комітет «Дробицький Яр» (Сокольський Павло Петрович); Організація переживших ШОА (Павлова Лариса Марківна); музей Голокоста (Воловик Лариса Фалєєвна), яким випускається газета Дайджест "Е" (редактор – Воловик Лариса Фалєєвна) [3]. Всі ці організації доклали чимало зусиль для меморіалізації місць загибелі євреїв міста Харкова в роки Другої світової війни, зокрема будівництва монумента в Дробицькому яру, збирання свідчень очевидців тих подій, організації зустрічей, семінарів присвячених вшануванню пам'яті жертв нацизму [6].

Таким чином, національно-культурне відродження кінця 1980-х років сприяло пробудженню національної свідомості єврейської спільноти міста Харкова та бажання віднайти ефективні форми самоорганізації. В результаті цього у 1989 р. було засновано Харківське товариство єврейської культури. Йому вдалося провести велику плідну роботу, спрямовану на вирішення проблем єврейської етноменшини міста та сприяти створенню значної кількості різноманітних національних організацій. Робота етнонаціональних товариств стала більш ефективною зі створенням у 2001 році Харківської обласної

об'єднаної єврейської громади, що ввїбрала вже існуючі єврейські організації та започаткувала цілий ряд нових. Ці організації мають різне спрямування: освітнє, культурнє, благодійнє, релігійнє.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архипенко Е. П. Національний культурний центр: принципи діяльності, тенденції розвитку, умови, напрямки і форми роботи // «Всі ми твої діти, України» (Інформаційно-методичний збірник). К., 1998. Вип. 4. С. 9.
2. Карнацевич В. 100 знаменитих харьковчан. Харьков: Фолио, 2005. 512 с.
3. Еврейские организации Харьковской области, Украина // Интернет ресурс. URL: <http://www.vaadua.org/communit.html/kharkov.html> (дата звернення: 20.02.2020)
4. Котляр Е.А. Еврейский Харьков. Путеводитель по истории, культуре и местам памяти. Харьков: Центр востоковедения Харьковской государственной академии дизайна и искусств, 2011. 172 с.
5. Харьков многонациональный / Кол. авт.: В. М. Духопельников, Л. И. Лойко, С. И. Посохов, Т. В. Арзуманова, Ю. А. Беликов, В. Д. Берлин, И. Г. Мухина. Х.: Восточно региональный центр гуманитарнообразовательных инициатив, 2004. 256 с.
6. Харьковскому областному комитету «Дробицкий Яр» - 30 лет // Интернет ресурс. URL: <http://www.oblrada.kharkov.ua/ru/press-center/news/20638-kharkivskij-oblasnij-komitet-drobitskij-yar-svyatkue-30-richchya-z-dnya-zasnuvannya> (дата звернення: 20.02.2020)

Гайворонська А.І.51м

Науковий керівник:

к. і. н., доц. О. С. Гончарова

*Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С.Сковороди*

РОЗБУДОВА У 1919 – НА ПОЧАТКУ 1920-Х РОКІВ МЕРЕЖІ БІБЛІОТЕК ТА СТВОРЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НИМИ В УСРР

Для успішного дослідження державного управління бібліотечною справою в Україні важливим є аналіз історичних аспектів його розвитку. Особливий інтерес, з огляду на це, становить 1919 – початок 1920-х років, коли в рамках реалізації завдань культурної революції, поставлених перед партійними органами усіх рівнів державної влади, масово створюються бібліотеки, що мали як постійний, так і пересувний фонд та закладались основи управління ними.

Аналізу розвитку бібліотечної справи 1920-х – 1930-х років присвячені роботи Б. Володіна [1], С. Гутянського [2], Л. Дубровіної та О. Онищенко [3], Г. Погребняка [10] та ін. Водночас аналізу розвитку системи державного управління бібліотечною справою 1919 – початку